

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ОБ'ЄДНАНИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ

ЮРИК ЯРИНА ІВАНІВНА

УДК 338.439

**ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА
ПРОДУКЦІЇ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ**

Спеціальність 08.07.01 – Економіка промисловості

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ - 2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Об'єднаному інституті економіки Національної академії наук України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор, академік
Національної академії наук України, заслужений діяч
науки і техніки України
Алимов Олександр Миколайович,
Об'єднаний інститут економіки
Національної академії наук України,
завідувач відділу міжгалузевих пропорцій та
промислового потенціалу

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Сологуб Олена Петрівна,
Національний університет харчових технологій, м. Київ
завідувач кафедри маркетингу

кандидат економічних наук,
Страшинська Лариса Володимирівна,
Київський економічний інститут менеджменту,
доцент кафедри маркетингу

Провідна установа: Рада з вивчення продуктивних сил України
НАН України,
відділ розвитку і розміщення харчової і
переробної промисловості, м. Київ

Захист відбудеться “1” липня 2005 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д. 26.150.02 Об'єднаного інституту економіки НАН України за
адресою: 01011, м. Київ – 11, вул. Панаса Мирного, 26.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Об'єднаного інституту економіки НАН
України за адресою: 01011, м. Київ – 11, вул. Панаса Мирного, 26.

Автореферат розісланий “31” травня 2005 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук

О. В. Шубравська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Виходячи з важливого значення розвитку харчової промисловості в економічному і соціальному зростанні суспільства, методичними векторами розробки концепцій, програм та стратегій підвищення ефективності виробництва продуктів харчування мають стати наступні цілі: досягнення максимально можливого продовольчого самозабезпечення; виробництво продтоварів в обсязі та асортименті, достатньому для харчування за науково обґрунтованими нормами; забезпечення відповідності якості продуктів вимогам безпеки для здоров'я людини; створення розвиненого експортного потенціалу промислових продовольчих товарів країни. У даному контексті найбільше занепокоєння викликає стан промислового виробництва продуктів дитячого харчування. Сьогодні забезпечення дітей відповідною продукцією є найвужчим місцем у системі продовольчої безпеки країни. Володіючи колись достатнім промисловим, кадровим, технологічним потенціалом, індустрія дитячого харчування нині опинилася в становищі, близькому до кризового. Низька купівельна спроможність більшості українських сімей з дітьми, втрата традиційних ринків збуту у колишніх радянських республіках, відсутність ефективної системи державного стимулювання наукоємного виробництва дитячих продуктів та жорстка конкуренція з їх імпортними аналогами стали основними чинниками гальмування її розвитку. У підсумку відбулося значне скорочення обсягів виробництва відповідної продукції за всіма основними асортиментними групами. За такої ситуації суттєво ускладнюється реалізація рекомендованих раціонів, діти дедалі частіше отримують незбалансоване харчування. Водночас, за експертними даними здоров'я людини, а тим більше дитини, на 80% залежить від якості та кількості споживаної їжі. Відтак природно, що дитяче харчування в житті суспільства відіграє роль не просто звичайних продовольчих продуктів, а виконує функцію одного з гарантів формування повноцінного підростаючого покоління України.

Проблема збереження здоров'я дітей, а отже і генофонду нації зумовлює необхідність розробки відповідних заходів, які б мали комплексний характер та включали як загальні заходи щодо підвищення рівня та якості життя сімей з дітьми, так і спеціальні, пов'язані із забезпеченням стабільного розвитку вітчизняного виробництва високоякісних продуктів дитячого харчування. Останньому аспекту і приділена основна увага у нашому дослідженні. Об'єктивна необхідність зупинення негативних процесів, що відбуваються в індустрії дитячого харчування в умовах становлення ринкової системи господарювання, вирішення проблем її ефективного функціонування вимагають розробки та обґрунтування принципово нової концепції, а також практичних підходів реалізації економічного механізму розвитку цієї виробничої системи.

Проблеми розвитку ринкової економіки країни і формування економічних механізмів функціонування окремих галузей промисловості досліджувались багатьма вченими. Зокрема цим аспектам присвячено праці вітчизняних та зарубіжних економістів, таких як О.М. Алімов, О.І. Амоша,

Б.М. Данилишин, М.Г. Чумаченко, А.А. Чухно, О.Б. Бутнік - Сіверський, О.П. Сологуб, Л. Абалкін, А. Кульман, В. Ойкен. Питання формування і розвитку продовольчого комплексу в трансформаційний період досліджувались українськими науковцями, серед яких – О.М. Онищенко, П.П. Борщевський, Л.В. Дейнеко, Д.Ф. Крисанов, Ю.П. Лебединський, Б.Й. Пасхавер, П.Т. Саблук, О.В. Шубравська. Водночас проблемам забезпечення продуктами дитячого харчування в Україні здебільшого присвячені наукові праці медико-біологічного і виробничо-технологічного спрямування. Так, питання удосконалення технології виробництва харчових продуктів досліджені в роботах І.С. Гулого, А.А. Долінського, В.А. Домарецького, М.М. Ліпатова, Г.Б. Рудавської, Г.Ю. Сажінова, Г.О. Сімахіної, Л.В. Соломадіної, А.І. Українця та інших. Медико-біологічне обґрунтування раціонального харчування дітей та асортименту продукції, необхідного для впровадження у виробництво, відображено у дослідженнях І.Л. Коня., К.С. Ладодо. Водночас у більшості розвинених країн особлива увага приділяється науковцями саме економіко-організаційному та соціальному аспекту виробництва і забезпечення дітей необхідною продукцією.

Науково-теоретична та практична значимість вирішення сукупності виявлених проблем обумовили актуальність і своєчасність вибору теми дисертаційного дослідження та визначили його основні завдання, предмет і об'єкт.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося у безпосередньому зв'язку з тематикою науково-дослідних робіт Об'єднаного інституту економіки НАН України, зокрема, темою “Формування збалансованого виробництва у промисловості” (номер державної реєстрації 0100U006256) та “Особливості формування міжгалузевих пропорцій розвитку промислового потенціалу” (номер держреєстрації № 0104U000482). Автором були систематизовані основні причини порушення збалансованості промислового комплексу України і розроблені науково-методологічні основи трансформації та збалансованості промислового виробництва, а також досліджені методологічні підходи до формування засад міжгалузевого розвитку виробництва в умовах ринку та запропоновані шляхи вдосконалення механізмів ринкового і державного регулювання міжгалузевих пропорцій.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в розробленні та обґрунтуванні економічного механізму розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування. Відповідно до зазначеної мети були поставлені й вирішені такі завдання:

- дослідити еволюцію наукових поглядів на зміст, структуру й особливості формування і функціонування економічного механізму в різних системах господарювання та на різних етапах їх розвитку, а також визначити можливості їх адаптації до сучасних умов перехідного періоду;
- конкретизувати сутність економічного механізму в контексті вдосконалення методологічної основи його формування;

- розробити теоретичну модель економічного механізму розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування;
- сформулювати методичні та методологічні підходи до комплексної оцінки і прогнозування тенденцій розвитку промислового виробництва;
- проаналізувати та узагальнити особливості, тенденції і закономірності розвитку індустрії дитячого харчування в період формування ринкових відносин, попит і пропозицію її продукції, сировинну, ресурсну та матеріально-технічну бази, структурно-динамічні зміни в її розвитку;
- обґрунтувати практичні пропозиції щодо реалізації економічного механізму розвитку індустрії дитячого харчування.

Об'єктом дослідження є трансформаційний процес, що відбувається у промисловому виробництві продуктів дитячого харчування в умовах становлення ринкової системи господарювання. **Предметом дослідження** є економічний механізм розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування.

Для досягнення поставленої мети в роботі використано низку загальнонаукових і специфічних **методів дослідження**, взаємопов'язаних та послідовно застосованих у загальній логіці аналізу: порівняльно-історичний метод використовувався для аналізу еволюції механізмів функціонування економічних систем; системно-функціональний дозволив узагальнити теоретико-методологічні засади формування економічного механізму розвитку промислового виробництва; методи деталізації та синтезу застосовувалися для вивчення предмету в цілісності, єдності й взаємозв'язку його складових частин; економіко-статистичний метод застосовувався при вивченні та узагальненні тенденцій і закономірностей динаміки розвитку індустрії дитячого харчування на сучасному етапі. Використовувалися також методи: монографічний – для вивчення та характеристики галузі і застосовуваних у ній технологій виробництва продукції дитячого харчування; порівняльного аналізу – для зіставлення фактичних даних звітного та попередніх років; рядів динаміки – в аналізі багаторічних даних для виявлення часових змін показників розвитку об'єкта дослідження; графічний – для наочного відображення динаміки відносних та абсолютних показників; експертних оцінок і вартісних підходів – при визначенні основних напрямів підвищення ефективності розвитку індустрії дитячого харчування в умовах ринкових трансформацій.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційному дослідженні викладено положення, висновки і рекомендації, спрямовані на розв'язання конкретного наукового завдання, яке полягає в обґрунтуванні й поглибленні теоретико-методологічних і науково-практичних засад формування та реалізації економічного механізму розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування. До основних результатів дослідження, що містять наукову новизну, належать такі:

- конкретизовано сутність економічного механізму в контексті вдосконалення методологічної основи його формування. Особливість запропонованого підходу полягає у трактуванні даної економічної категорії, як такої, що відтворює взаємозв'язок та взаємообумовленість процесів об'єктивного і

суб'єктивного характерів, де під об'єктивним процесом розуміємо певну послідовність явищ, яка відбувається за економічними законами без втручання суб'єкта управління, під суб'єктивним – цілеспрямований вплив суб'єкта на об'єктивний процес;

– розроблено методологічні засади формування економічного механізму, в основу яких покладена послідовність реалізації наступних етапів: дослідження об'єктивного процесу; визначення мети управління; виявлення факторів найбільшого впливу на перебіг досліджуваних явищ; встановлення цільових параметрів економічної системи; розроблення і застосування адекватних методів та інструментів коригування та спрямування об'єктивного процесу;

– розроблено на основі системного підходу теоретичну модель економічного механізму розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування, яка базується на сукупності послідовних дій цілеспрямованого впливу на відповідні об'єктивні процеси в економічній системі шляхом застосування певних методів та інструментів, насамперед через посилення одних і послаблення інших проявів дії економічних (ринкових) законів або їх поєднання. Мова йде про свідоме управління виробництвом дитячих продовольчих товарів, формування на них попиту та пропозиції на внутрішньому і зовнішньому ринках, що забезпечить ефективне функціонування галузі в ринкових умовах;

– обґрунтовано критерій оптимальності стану і розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування на основі узагальнення особливостей, тенденцій та закономірностей розвитку цієї виробничої системи в умовах ринкових перетворень. Це дозволило спрогнозувати потребу в продуктах дитячого харчування та визначити пріоритетні напрями розвитку відповідного промислового виробництва;

– розроблено цілісну систему економічно і соціально доцільного інструментарію реалізації механізму розвитку промислового виробництва продуктів дитячого харчування у напрямі стабілізації та інтенсифікації відповідних процесів, забезпечення ефективного попиту й адекватної йому пропозиції у відповідному сегменті споживчого ринку. Новизна і принципова відмінність полягає тут у комплекс-ному врахуванні та удосконаленні системи економічних відносин, що формуються у взаємозв'язку ланок сільгоспвиробник – промислове підприємство – канали розповсюдження – споживач;

– розроблено економіко-організаційну модель державного замовлення та адресного забезпечення визначеного контингенту дітей спеціальними продуктами харчування та обґрунтовано доцільність її застосування. Відмінність підходу полягає у створенні схеми, за якою можливо досягти зкоординованості дій між учасниками держзамовлення, підвищення ефективності закупівель продуктів для дітей, раціонального використання коштів, забезпечення оптимального рівня цін та зменшення витрат, пов'язаних з організацією і проведенням закупівельних процедур.

Апробація результатів роботи. Основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи доповідалися на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Удосконалення системи

оподаткування як необхідність забезпечення ефективної бюджетної політики” (м. Київ, 2003 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Україна наукова 2003” (м. Дніпропетровськ, 2003 р.); VIII Міжнародній науково-технічній конференції “Пріоритетні напрями впровадження в харчову промисловість сучасних технологій, обладнання і нових видів продуктів оздоровчого та спеціального призначення” (м. Київ, 2003 р.); науково-практичній конференції “Сучасні проблеми економіки та управління підприємствами” (м. Київ, 2004 р.).

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені у ході дослідження рекомендації мають практичне застосування, що підтверджують довідки про впровадження окремих результатів дисертаційної роботи. Зокрема, висновки та пропозиції стосовно темпів і структури виробництва продукції дитячого харчування, а також оцінка потреби в різних її видах враховані підприємствами асоціації “Київмолоко” при прийнятті управлінських рішень щодо формування стратегічного портфелю продукції (довідка № 526 від 03.11.2003). Аналіз сучасного стану і проблем розвитку, а також пропозиції щодо застосування організаційних та фінансово-економічних заходів стимулювання виробництва і реалізації продукції дитячого харчування використовувалися і доповідалися фахівцями Державного департаменту продовольства Міністерства аграрної політики України на нараді у Віце-прем’єр міністра України І.Г. Кириленка від 20.08.04 р. з питань державного стимулювання та розвитку виробництва продуктів дитячого харчування (довідка № 04-09-245 від 27.07.2004). Пропозиції щодо пріоритетних напрямів розвитку харчової промисловості в цілому та індустрії дитячого харчування, зокрема, розглянуті в апараті Ради національної безпеки і оборони України та враховані при підготовці засідання Ради з питань “Про стан внутрішнього ринку України та заходи щодо стимулювання його розвитку” і “Про результати структурних змін в економіці України та основні напрями структурної перебудови” (довідка №6/7 – 1576-6-2 від 27.10.2004). Пропозиції щодо стимулювання розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування в контексті пріоритетів промислової політики використані при підготовці прогнозно-аналітичних матеріалів Адміністрацією Президента України (довідка № 10-08/2409 від 28.12.2004). Висновки та пропозиції дисертаційної роботи були розглянуті на ВАТ “Балтському молочноконсервному комбінаті дитячих продуктів”. Практичний інтерес отримав запропонований інструментарій аналітичної оцінки стану та перспектив розвитку ринку промислової продукції, а також результати його застосування до аналізу кон’юнктури ринку продукції дитячого харчування. Отримана інформація сприяла прискоренню прийняття управлінських рішень при обранні стратегічної альтернативи розвитку підприємства (довідка №231 від 29.04.2005).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною, завершеною науковою працею, що має наукове та практичне значення.

Публікації. Основні ідеї, положення та результати дослідження висвітлено в 12 працях, опублікованих у наукових виданнях (загальним обсягом 4,4 друк. арк.), з яких 8 є фаховими.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 180 найменувань, 5 додатків. Дисертація викладена на 228 сторінках комп'ютерного тексту, у тому числі основного – 168, містить 15 таблиць і 11 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі "Теоретико-методологічні основи формування економічного механізму розвитку виробництва промислової продукції" досліджено еволюцію наукових поглядів на зміст, структуру та особливості формування і функціонування економічного механізму в різних системах господарювання на різних етапах їх розвитку та визначено можливості їх адаптації до сучасних перехідних умов; розроблено теоретичну модель економічного механізму розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування; сформовано методичні та методологічні підходи до комплексного оцінювання та прогнозування тенденцій розвитку виробництва промислової продукції.

Пошук консенсусу між ринковими силами та державним регулюванням привів до еволюції змісту, структури, принципів побудови та використання економічних механізмів, про що свідчить історично-порівняльний аналіз їх розвитку. Дослідженням було встановлено, що основним критерієм адекватності механізму функціонування економічної системи на кожному трансформаційному етапі повинна слугувати повнота реалізації сукупності об'єктивних економічних законів. Лише їх максимально повне пізнання та використання може створити умови для успішного здійснення змін зазначеного механізму.

На основі узагальнення існуючих поглядів на сутність економічного механізму та аналізу можливостей їх адаптації до сучасних економічних реалій пропонується таке трактування даної категорії: економічний механізм – це сукупність процесів об'єктивного та суб'єктивного характерів, де об'єктивний процес – це певна послідовність явищ, які відбуваються за економічними законами без втручання суб'єкта управління (механізм-процес), а суб'єктивний полягає у цілеспрямованому впливі суб'єкта на об'єктивний процес (механізм-апарат). Для кожного з механізм-процесів існує свій механізм-апарат. Найкращого результату можна досягти за тих обставин, за яких будуть вибрані регулюючі дії та методи, що адекватно відображатимуть об'єктивно існуючі економічні відносини. Відтак, розуміння в економічному механізмі об'єктивного і суб'єктивного, загального й особливого є найважливішою методологічною основою його розроблення. Зазначені концептуальні положення дозволили розробити принципову схему формування економічного механізму: дослідження об'єктивного процесу; визначення мети управління; виявлення факторів найбільшого впливу на перебіг досліджуваного процесу (предмет управління); встановлення цільових параметрів економічної системи; розроблення і застосування адекватних методів та інструментів управлінського впливу.

Економічний механізм на різних рівнях економіки, за умов збереження загальних принципів формування та функціонування, буде характеризуватися певними особливостями, тобто на його дію впливатимуть специфічні чинники, притаманні конкретній економічній системі, в якій він функціонує. У зв'язку з цим, запропонована теоретична модель економічного механізму розвитку промислового

виробництва продукції дитячого харчування, яка базується на сукупності послідовних дій цілеспрямованого впливу на відповідні об'єктивні процеси економічної системи шляхом застосування певних методів та інструментів, насамперед через посилення одних і послаблення інших проявів дії економічних (ринкових) законів або їх поєднання. Мова йде про визначення сукупності факторів формування ефективної пропозиції на ринку продуктів дитячого харчування з урахуванням впливу на функціонування галузі різних обмежень (ресурсних, фінансових, платоспроможного попиту); поглиблення теоретичних положень щодо дії цінового механізму на стан ринкової рівноваги, чинників його стабілізації та деформації, які провокують зміни попиту і пропозиції на ринку дитячого харчування.

У другому розділі “Оцінка стану та економіко-організаційне забезпечення промислового виробництва продукції дитячого харчування” сформовано принципи організації промислового виробництва та представлена загальна характеристика продукції дитячого харчування; аналізуються тенденції та дається оцінка досягнутого рівня розвитку вітчизняної індустрії дитячого харчування; розкриваються основні економічні причини неповного використання виробничого потенціалу.

На основі узагальнення існуючих вимог (медико-біологічного, технологічного характеру) до продуктів дитячого харчування сформовано принципи організації відповідного промислового виробництва: дотримання підвищених санітарно-гігієнічних умов на всіх етапах технологічного процесу, починаючи від приймання сировини і завершуючи випуском готової продукції; виробництво продуктів дитячого харчування з високою біологічною цінністю; застосування м'яких режимів технологічного оброблення первинної сировини; забезпечення дотримання найвищих вимог до якості сировини, технологічних режимів виробництва продуктів для дітей, видів таропакувальних матеріалів; утворення спеціалізованих сировинних зон і спеціалізованих підприємств (цехів) з метою виробництва дитячого харчування. Диференціація продуктів за віком дитини та їх відповідністю фізіолого-біохімічним особливостям дитячого організму з урахуванням стану її здоров'я – ще один принцип, відповідно до якого промисловий випуск дитячих продовольчих товарів повинен містити такі елементи: виробництво продуктів для здорових дітей раннього віку; виробництво продуктів для здорових дітей дошкільного і шкільного віку; виробництво продуктів спеціального призначення (для харчування хворих дітей різних вікових груп). Встановлено, що в Україні практично весь фактичний асортимент промислової продукції дитячого харчування складається з виробів для дітей ранньої вікової групи (хворих та здорових). Їх виробництво організовано на сертифікованих підприємствах та в цехах, де, залежно від спеціалізації, випускаються продукти на молочній основі: адаптовані сухі суміші-замінники материнського молока, рідкі стерилізовані солодкі, рідкі стерилізовані кисломолочні та пастоподібні продукти; каші на зерновій основі; плодоовочеві консерви (пюре та соки), м'ясна та м'ясо-овочева продукція.

Здійснено ретроспективний аналіз структури вітчизняного виробництва дитячих продовольчих товарів за обсягами та асортиментом у розрізі регіонів, досліджено господарську діяльність та стан матеріально-технічної бази основних підприємств галузі.

Узагальнення тенденцій розвитку індустрії дитячого харчування протягом 1985 – 2003 рр. свідчить, що при переході до ринкових умов господарювання у країні відбувалося зниження обсягів виробництва відповідної продукції як в цілому, так і за окремими асортиментними групами (табл. 1). Зокрема, якщо ще у 90-му році в Україні випускалося майже 25 тис. т сухих молочних сумішей для дітей раннього віку, то вже у 1995 р. цей показник знизився в 5 разів. У 2003 р. обсяг виробництва становив 3,4 тис. т або 65,0% від випуску 1995 р. та лише 14,0% – 1990 р. В групі рідких та пастоподібних молочних продуктів обсяг виробництва у 2003 р. дорівнював 3,6 тис. т або 24,0% від рівня 1990 р. Спостерігається багаторазовий спад випуску плодоовочевих дитячих консервів. Характеризуючи динаміку їх випуску протягом 10-15 років, можна зазначити, що в абсолютній більшості показники є нижчими, ніж 1990 р. (табл. 1). Виявлені тенденції характерні як в цілому для України, так і для кожного з регіонів, у яких організоване виробництво продукції дитячого харчування.

Ринок цих продуктів є мало диференційованим та характеризується слабкою регіональною освоєністю. І хоча за останні роки (з 2000 р.) на ньому відбуваються позитивні зрушення, формування попиту гальмується занадто повільним пристосуванням вітчизняних виробників до потреб споживачів, незадовільною роботою каналів розповсюдження продуктів, низькою купівельною спроможністю населення України. Але, в першу чергу, такий стан можна пояснити відсутністю економічного механізму, який би стимулював виробників до збільшення обсягів виробництва.

Таблиця 1

Обсяги виробництва продуктів дитячого харчування*

Назва продукції	1985	1990	1995	1999	2000	2001	2003
Обсяги виробництва молочних продуктів дитячого харчування, тис. т							
Рідкі та пастоподібні молочні продукти для дітей раннього віку	6,4	15,0	12,23	2,69	1,79	2,11	3,59
В тому числі							
Молоко стерилізоване вітамінізоване для немовлят	1,46	7,43	7,54	0,64	0,22	0,29	2,36
Пастеризоване молоко для дитячого харчування	–	–	1,89	1,38	0,94	0,84	0,72
Кефір для немовлят	–	1,66	1,76	0,40	0,26	0,29	0,30
Сухі молочні суміші для дітей раннього віку	18,1	24,7	5,25	2,82	2,61	2,94	3,42
Обсяги виробництва плодоовочевих продуктів дитячого харчування, муб**							
Дитячі плодоовочеві консерви	156,2	167,71	12,12	3,87	4,83	4,05	47,51
В тому числі							
Овочеві консерви	33,79	18,57	0,95	0,08	0,13	0,08	1,28
Соки овочеві (стерилізовані)	10,07	13,82	0,94	0,26	0,53	0,47	0,47
Фруктові консерви	112,3	135,32	10,24	3,46	4,17	3,46	41,79
Із них							
Пюреподібні консерви	н/д	34,52	3,28	1,47	2,05	1,93	3,39

Фруктові соки	н/д	100,73	6,96	1,99	2,12	1,53	40,7
---------------	-----	--------	------	------	------	------	------

*Розраховано за даними Держкомстату України

**муб (туб) – мільйон (тисяча) умовних банок; умовна банка – абстрактна ємність об'ємом 0,4 л

Ринкову економіку від адміністративно-командної системи господарювання, в умовах якої організовувалося промислове виробництво продуктів для дітей і де мало статус планово-збиткового, відрізняють дві принципові особливості: повна економічна відокремленість, самостійність та відповідальність підприємств як суб'єктів ринку; неоднозначність господарської кон'юнктури – як наслідок вільного встановлення виробниками господарських зв'язків з партнерами та вільних цін і тарифів на продукцію, роботи, послуги. В цих умовах основним завданням управлінського персоналу підприємств є мінімізація ризику їх діяльності на основі зважування кожного прийнятого ними рішення з точки зору економічної вигоди. На наш погляд, остання є мінімальною для виробників дитячих продуктів, оскільки на даному етапі розвитку ринкових відносин в Україні існує дві протилежні вимоги у досліджуваній сфері виробництва: це, з одного боку, виключно висока якість продукції, а з другого – здешевлення цін на неї, доступність її для всіх споживачів. Разом з тим, сьогодні промислове виробництво продуктів дитячого харчування позбавлено дотацій, а єдиним і не найкращим регулятором у цій специфічній сфері є встановлення граничних рентабельності виробництва продукції та торговельної націнки на неї. Водночас, надана підприємствам свобода щодо планування своєї господарської діяльності під впливом кон'юнктури ринку, портфеля замовлень, сформованого за прямими договорами зі споживачами продукції, а також постачальниками матеріальних та паливно-енергетичних ресурсів, цілком закономірно примушує їх відмовлятися від планів нарощування обсягів виробництва дитячого харчування, через обмежений купівельний попит, погіршення сировино- та матеріалозабезпеченості.

Внаслідок нестачі у промислових підприємств-виробників дитячого харчування фінансових ресурсів для інвестування власного розвитку вони здебільшого працюють на морально застарілому устаткуванні. Відповідно, виробничий процес характеризується високою енерго- і трудомісткістю. Коефіцієнт вироблення технічного парку галузі перевищує 70%, а початкова вартість основних виробничих фондів у результаті численних індексацій та переоцінок за умов інфляції істотно занижена порівняно з вартістю нового устаткування. Відтак, амортизаційні відрахування, як джерело інвестицій, не забезпечують навіть простого відтворення основних фондів. Достатню кількість фінансових ресурсів важко акумулювати і за рахунок прибутку, що залежить від директивно встановленого рівня рентабельності. А значить, на власні кошти, як на дієвий ресурс переоснащення та розвитку галузі, виробникам дитячого харчування розраховувати на сучасному етапі не доводиться. Складність залучення іноземних інвестицій, а також велика соціально-економічна значущість продукції для дітей визначає державний бюджет як найбільш прийнятне джерело капіталовкладень у розвиток цього виробництва. Але його дефіцитність не дозволяє повною мірою задовольнити потреби підприємств у джерелах фінансування.

Особливого розгляду потребує доцільність оподаткування за звичайною ставкою ПДВ продуктів для дітей та застосування 60%-ї ставки мита на імпортні інгредієнти, які не виробляються в Україні. Підприємства дитячого харчування зазнають певних труднощів і в реалізації власної продукції через

оптово-роздрібну мережу, що також обмежує можливості їхнього розвитку. Серед головних причин – деградація опту та жорстко встановлений рівень торговельної націнки на вітчизняні продукти (15-20%).

У третьому розділі “Реалізація економічного механізму розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування” обґрунтовано темпи та структуру промислового виробництва продуктів дитячого харчування і на цій основі – пріоритетні напрями його розвитку; розроблено цілісну систему економічно і соціально доцільного інструментарію реалізації механізму розвитку промислового виробництва продуктів дитячого харчування; обґрунтовано доцільність застосування та запропоновано економіко-організаційну модель адресного забезпечення визначеного контингенту дітей спеціальними продуктами харчування.

Доводиться, що критерієм оптимальності розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування не може бути лише мінімізація витрат суспільної праці чи максимізація прибутку. Кожен із цих критеріїв є важливим, але далеко не вичерпним і при виробництві продуктів дитячого харчування використовувати їх доцільно лише як допоміжні індикатори. Основним же критерієм оптимальності дитячого продовольчого комплексу повинно бути досягнення такого рівня виробництва відповідних продуктів, який забезпечував би потреби дітей різних вікових груп відповідно до науково обґрунтованих фізіологічних норм споживання.

Основний контингент населення України, якому особливо потрібні спеціальні продукти дитячого харчування – це діти раннього віку. Діти ж дошкільної та шкільної вікових груп за здатністю асимілювати всі натуральні та консервовані продукти мало відрізняються від дорослих, необхідно лише організувати їх раціональне харчування в дошкільних та шкільних закладах. Здійснений прогностичний розрахунок науково обґрунтованих потреб у продуктах дитячого харчування до 2015 р. дозволяє визначити кількісні орієнтири (необхідні потужності, асортимент тощо) та пріоритетні напрями розвитку відповідного промислового виробництва. Інформація щодо перспективної потреби дітей у продуктах харчування наведена у табл. 2.

Таблиця 2

Прогнозна потреба у продуктах дитячого харчування, тис. т

Асортиментні групи	Потреба у продуктах дитячого харчування							
	Всього		у тому числі дітей у віці:					
			до 1-го року		1 – 3 років		4 – 7 років	
	2010	2015	2010	2015	2010	2015	2010	2015
Сухі адаптовані молочні суміші	11,3	11,1	11,3	11,1	x	x	x	x
Сухі зернові суміші на молочній і безмолочній основах	21,7	23,0	3,3	3,2	18,4	19,8	x	x
Рідкі і пастоподібні молочні продукти, всього в тому числі	760,9	765,2	51,4	50,8	298,8	321,5	355,7	392,9
– молоко цільне	370,1	400,8	23,2	22,9	183,9	197,9	163,0	180,0
– кисломолочні рідкі	279,4	303,2	24,5	24,3	91,9	98,9	163,0	180,0
– кисломолочні пастоподібні	56,4	61,2	3,7	3,6	23,0	24,7	29,7	32,9
Плодоовочеві консерви, всього в тому числі:	363,3	391,5	36,6	36,2	184,0	197,9	142,7	157,4

– <i>овоче́ве тюре</i>	165,3	177,5	19,8	19,6	92,0	98,9	53,5	59,0
– <i>фрукто́ве тюре</i>	90,1	97,2	8,4	8,3	46,0	49,5	35,7	39,4
– <i>плодоово́чеві соки</i>	107,9	116,8	8,4	8,3	46,0	49,5	53,5	59,0
М'я́сні консе́рви	101,9	111,0	4,5	4,4	32,2	34,6	65,2	72,0
Ри́бні консе́рви	23,0	30,6	0,5	0,5	0,5	5,8	22,0	24,3

*Складено за розрахунками автора

Дослідження показало, що здебільшого ринкові важелі не можуть забезпечити стійкість та стабільність розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування. Стихийні ринкові процеси неминуче призводять до деформації виробництва у бік пріоритетного випуску високорентабельної продукції (якою не є дитяче харчування) та забезпечення потреб найбільш платоспроможних верств населення, до яких більшість сімей з дітьми не відноситься. Відтак заводи, які раніше спеціалізувались на виробництві продуктів дитячого харчування, після зміни форм власності поступово скоротили випуск цієї продукції, використовуючи на дані цілі в середньому до 10% власних потужностей. Усе зазначене вище свідчить про те, що підприємства промислового виробництва продуктів для дітей в умовах ринкової економіки більше, ніж будь-які інші виробники харчової продукції, потребують особливо виваженої державної підтримки, без якої їх потенціал буде втрачений, відродження ж випуску цієї необхідної продукції стане можливим лише на новобудовах, що вимагатиме значних капіталовкладень, а отже буде надто проблематичним.

Таким чином, сьогодні існує об'єктивна необхідність у створенні адекватної трансформаційним процесам системи економічно і соціально доцільного інструментарію реалізації механізму стабілізації та розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування. Досягнення цієї мети вбачаємо у розробленні цільової програми, особливістю якої є системний підхід до врахування та удосконалення сукупності економічних відносин, що формуються у взаємозв'язку ланок сільгоспвиробник – промис-лове підприємство – канали розповсюдження – споживач. Основними концептуальними завданнями тут є: формування матеріальної бази галузі за рахунок технічного переоснащення, реконструкції та будівництва спеціалізованих підприємств; створення та освоєння нового устаткування для виробництва дитячого харчування; розвиток сировинної бази екологічно чистих продуктів; розроблення та впровадження прогресивних технологій сучасних продуктів для здорових та хворих дітей; підвищення якості та безпеки продуктів дитячого харчування; удосконалення системи їх доведення до споживачів.

При аналізі підходів до системного вирішення проблеми забезпечення дітей продуктами харчування за допомогою комплексної цільової програми, у полі зору її розробників постійно повинне бути питання взаємозв'язку основних завдань з відповідними методами державного регулювання. Зокрема, в дисертації розроблено практичні рекомендації щодо модернізації вже існуючих конкретних форм реалізації економічного механізму з одночасною розробкою і впровадженням нових більш ефективних важелів розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування (звільнення або

нульова ставка ПДВ на продукти дитячого харчування, введення квот на імпорт, пільгове кредитування, ціноутворення згідно з соціальним критерієм, державне замовлення). Таким чином, механізм запропонованих регуляторів економічної поведінки відповідних суб'єктів господарювання визначено як сукупність методів примусово-обмежувального і стимулюючо-компенсаційного характеру, що одночасно і примушують і заохочують вітчизняне виробництво дитячого харчування. Економічна вигода і соціальна доцільність такого підходу полягає як у виявленні турботи про підростаюче покоління з боку держави, так і у підтримці власного виробника, пожвавленні виробництва шляхом посилення зворотних зв'язків між виробниками і споживачами.

Зроблено висновок, що виробництво саме продуктів дитячого харчування є найбільш вузьким місцем у системі продовольчої безпеки нашої країни. Відсутність у достатніх обсягах більш дешевих вітчизняних продовольчих товарів для дітей на фоні низького загального рівня життя сімей, а значить і їхньої купівельної спроможності, призвело до значного дисбалансу дитячого раціону. Руйнівні наслідки поганого харчування для здоров'я дітей і для населення в цілому потребують визнання дитячих харчових продуктів соціально значущими. Це означає, що налагодження виробництва дитячого харчування на вітчизняних підприємствах повинно розглядатися, передусім, як соціальна необхідність, а не тільки як економічний проект, який приносить прибуток. Хоча, безумовно, ніяке виробництво не може існувати без прибутку. І цей самий прибуток можна формувати та регулювати за допомогою державних дотацій, державного замовлення. У ситуації, що склалася, доцільно запровадити такий метод стимулювання нарощування обсягів виробництва продукції дитячого харчування та поліпшення ресурсозабезпеченості і контролю за рівнем цін, як держзамовлення. Останнє сприяє об'єднанню інтересів держави і підприємств приватної форми власності та ліквідує існуючі між ними протиріччя.

Прийнятими відповідними нормативними документами уряду та Президента України, з огляду на низьку платоспроможність населення передбачено безкоштовний відпуск молочних сухих, консервованих та інших спеціальних продуктів дитячого харчування для наступного контингенту: діти першого і другого року життя із малозабезпечених сімей; учні початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів; діти різних вікових груп, що знаходяться на диспансерному обліку і потребують немедикаментозного лікування. Отже, державне замовлення на продукцію дитячого харчування повинно формуватися на основі першочергового задоволення потреб у якісному, повноцінному харчуванні зазначеного контингенту дітей і розміщуватися лише на спеціалізованих підприємствах, які відповідають виробничим, технологічним, санітарно-гігієнічним вимогам, що пред'являються до цього специфічного виробництва.

У дисертаційній роботі розроблено економіко-організаційну модель адресного забезпечення визначеного контингенту дітей спеціальними продуктами харчування. Мова йде про принципову схему формування, розміщення і фінансування виконання державного замовлення, в якій враховано специфіку закупівлі продуктів дитячого харчування. Крім того, підготовлені пропозиції до проекту державного

замовлення (на 2006 р.) для адресного забезпечення спеціальними продуктами дитячого харчування визначеного контингенту дітей, виконано розрахунки потреби в екологічно чистій сировині і коштах для дотацій сільськогосподарським товаровиробникам за її поставку, а також бюджетних коштах на закупівлю продуктів дитячого харчування. Загальна потреба в продуктах дитячого харчування та їх вартість представлені у табл. 3.

Таблиця 3

Загальна потреба в продуктах дитячого харчування та їх вартість

Показники	Категорія дітей			Разом
	Діти, до 2-х років із малозабезпеч. сімей	На диспансерному обліку з немедикам. лікуванням	Школярі почат. класів	
Чисельність, осіб	74197,2	738946	1557192	2370335
Адаптовані молочні суміші				
обсяг, т	983,5	-	-	983,5
вартість, тис. грн.	11295,6	-	-	11295,6
Суміші на зерновій основі				
обсяг, т	793,5	12,7	-	806,2
вартість, тис. грн.	7776,7	122,8	-	7899,5
Рідкі та пастоподібні молочні продукти				
обсяг, т	13283,4	-	-	13283,4
вартість, тис. грн.	2857,8	-	-	25857,8
Флодоовочеві консерви				
обсяг, т	8233,1	188,4	54501,7	81619,7
вартість, тис. грн.	36328,9	104536	235447,4	376312,4
М'ясо-овочеві консерви				
обсяг, т	1276,3	6713,1	-	7989,5
вартість, тис. грн.	25654,1	45580,0	-	71234,0
Рибні консерви				
обсяг, т	196	3628,5	-	3824,5
вартість, тис. грн.	45580,0	26923,6	-	28354,4

*Складено за розрахунками автора

Таким чином, на виконання першочергових заходів щодо забезпечення визначеного контингенту дітей спеціальними продуктами харчування промислового виробництва необхідно випускати: соків фруктових і овоче - фруктових для школярів початкових класів – 54,5 тис. т; продуктів лікувально-профілактичного призначення для дітей, які знаходяться на диспансерному обліку – 29,2 тис. т; консервів для дітей віком до 2-х років із малозабезпечених сімей 9,7 тис. т, сухих молочних адаптованих сумішей 0,98 тис. т, загальною вартістю 520,9 млн. грн. Виконання державного замовлення паралельно з іншими економічними методами стимулювання (пільги по ПДВ, пільгові кредити, дотації на сировину, в першу чергу для виконання держзамовлення) створять умови для зацікавленості вітчизняних виробників продукції дитячого харчування, активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, розширення внутрішнього ринку. Витрати з бюджету на виплату дотацій сільгоспвиробникам – 55,1 млн. грн., компенсація зниження ставки за пільгові кредити 9,3 млн. грн. Разом витрати на визначений обсяг виробництва становитимуть 64,4 млн. грн. За умов досягнення намічених обсягів випуску продукції до бюджету надійдуть кошти загальною сумою 128,5 млн. грн. Крім того, у

виробництво будуть залучені інвестиційні кошти в сумі 101,8 млн. грн. за рахунок частки прибутку, що реінвестується у виробництво, амортизаційних відрахувань, компенсації ПДВ. До вирішення соціальних проблем можна віднести поновлення робочих місць, забезпечення дитячого населення країни здоровим харчуванням. Світова статистика свідчить, що якісне харчування дітей має не тільки велике соціальне значення. Воно також сприяє економії бюджетних коштів через суттєве зменшення витрат на лікування дітей.

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження проблем розробки та обґрунтування економічного механізму розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування дозволяють зробити висновки концептуально-теоретичного, методологічного і науково-практичного характеру, основними з яких є такі:

1. Конкретизовано сутність економічного механізму у контексті вдосконалення методологічної основи його формування. В роботі ця категорія розкривається як сукупність процесів об'єктивного та суб'єктивного характеру. Під об'єктивним процесом розуміємо певну послідовність явищ, що відбувається за економічними законами без втручання суб'єкта управління (механізм-процес), суб'єктивним – цілеспрямований вплив суб'єкта на об'єктивний процес (механізм-апарат). Отже, для кожного з механізм-процесів існує свій механізм-апарат. Кращий результат досягається тоді, коли застосовуються такі регулюючі дії, методи, які адекватно відображають об'єктивно існуючі економічні відносини. Чітке розуміння об'єктивного і суб'єктивного, загального й особливого в економічному механізмі є найважливішою методологічною основою при його розробці й адаптації до конкретних умов, що відображають багатогранність економічних інтересів різних учасників суспільного виробництва. Такий запропонований в роботі концептуальний підхід дозволив розробити наступну принципову схему формування економічного механізму: дослідження процесу; виявлення факторів найбільшого впливу на його перебіг; визначення мети управління та встановлення цільових параметрів економічної системи; розробка і застосування адекватних методів, інструментів, важелів управлінського впливу.

2. Розроблено модель економічного механізму розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування, яка базується на сукупності послідовних дій цілеспрямованого впливу на відповідні об'єктивні процеси в економічній системі шляхом застосування певних методів та інструментів, насамперед через посилення одних і послаблення інших проявів дії економічних (ринкових) законів або їх поєднання. Йдеться про можливість управління виробництвом дитячих продовольчих товарів, формування на них попиту та пропозиції на внутрішньому і зовнішньому ринках, що забезпечуватиме збалансований розвиток галузі в ринкових умовах.

3. Досліджено трансформаційні процеси, що відбуваються в індустрії дитячого харчування в умовах становлення ринкових відносин. Встановлено, що на сучасному етапі забезпечення дітей відповідною вітчизняною продукцією є найвужчим місцем у системі продовольчої безпеки країни. Недостатнє продовольче самозабезпечення і відсутність продовольчої доступності для багатьох сімей з дітьми позначилися на погіршенні дитячого харчового раціону, результатом чого стало збільшення захворюваності серед дітей. Це негативно вплинуло на формування демографічного потенціалу нації. Наслідки поганого харчування для дитячого здоров'я й для населення в цілому дають підставу визначити дитячі харчові продукти соціально значущими. Висока соціальна значимість підприємств дитячого харчування та необхідність забезпечення продовольчої безпеки країни є основними чинниками, які визначають необхідність і напрями розвитку зазначеного виробництва.

4. Здійснений в роботі прогностичний розрахунок науково обґрунтованих потреб у продуктах дитячого харчування до 2015 р. дозволяє визначити кількісні орієнтири (необхідні потужності, асортимент тощо) та пріоритетні напрями розвитку відповідного промислового виробництва. Серед них, зокрема, налагодження виробництва продуктів на м'ясній та рибній основах для догодовування і харчування дітей раннього віку, повніше використання існуючих потужностей з випуску плодоовочевих консервів та сухих молочних сумішей, організація виробництва продуктів для централізованого харчування дітей дошкільного віку та школярів.

5. Встановлено, що ринкові важелі здебільшого не змогли забезпечити стійкість та стабільність розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування. Стихійні ринкові процеси неминуче призводять до деформації виробництва у бік пріоритетного випуску високорентабельної продукції (якою не є дитяче харчування) та забезпечення потреб найбільш платоспроможних верств населення, до яких більшість сімей з дітьми не відноситься. Заводи, що раніше спеціалізувались на виробництві продуктів дитячого харчування, після зміни форм власності поступово скоротили випуск відповідної продукції, використовуючи на дані цілі в середньому до 10% власних потужностей. Усе зазначене вище свідчить про те, що в умовах ринкової економіки цей сектор харчової промисловості, більше ніж будь-який інший потребує особливо виваженої державної підтримки.

6. Ефективний економічний механізм розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування повинен реалізувати політику компромісу щодо забезпечення доступності дитячих продуктів для споживачів і необхідного рівня результативності підприємств дитячого харчування. Державна підтримка має проявлятися як на стадії створення потужностей для випуску продуктів дитячого харчування, так і на етапі їх виробництва та реалізації.

7. Створення адекватної трансформаційним процесам системи економічно і соціально доцільного інструментарію реалізації механізму розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування вбачаємо у розробленні цільової програми, особливістю якої є системний підхід до врахування та удосконалення сукупності економічних відносин, що формуються у взаємозв'язку ланок

сільгоспвиробник – промислове підприємство – канали розповсюдження – споживач. Основними концептуальними завданнями тут є: формування матеріальної бази галузі за рахунок технічного переоснащення, реконструкції та будівництва спеціалізованих підприємств; створення та освоєння нового устаткування для виробництва дитячого харчування; розвиток сировинної бази екологічно чистих продуктів; розроблення та впровадження прогресивних технологій сучасних продуктів для здорових та хворих дітей; підвищення якості та безпеки продуктів дитячого харчування; удосконалення системи їх доведення до споживачів. При аналізі підходів до системного вирішення проблеми забезпечення дітей продуктами харчування за допомогою комплексної цільової програми, у полі зору її розробників постійно повинні бути питання взаємозв'язку основних завдань з відповідними методами державного регулювання.

8. Обґрунтовано, що за ситуації, яка склалася у досліджуваному секторі промислового виробництва доцільно запровадити такий метод нарощування обсягів випуску відповідної продукції, поліпшення ресурсозабезпеченості та контролювання за рівнем цін, як держзамовлення. Останній сприяє об'єднанню інтересів держави і підприємств з приватною формою власності та ліквідує існуючі між ними протиріччя. З цією метою розроблено економіко-організаційну модель адресного забезпечення контингенту дітей спеціальними продуктами харчування. Йдеться про принципову схему формування, розміщення і фінансування виконання державного замовлення, в якій враховано специфіку закупівлі продуктів дитячого харчування. В роботі підготовлені пропозиції до проекту державного замовлення (на 2006 р.) для адресного забезпечення спеціальними продуктами дитячого харчування визначеного контингенту дітей, виконано розрахунки потреби в екологічно чистій сировині та коштах для дотацій сільськогосподарським товаровиробникам за її поставку, а також бюджетних витрат на закупівлю продуктів дитячого харчування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи у монографіях

1. Юрик Я.І. Орієнтація на попит – основа трансформації та збалансованості виробництва // Динамізм розвитку виробничого потенціалу. – К.: Інститут економіки НАН України, 2004. – С. 30 – 40.
2. Юрик Я.І. Основні причини порушення збалансованості в промисловому комплексі // Динамізм розвитку виробничого потенціалу. – К.: Інститут економіки НАН України, 2004. – С. 100 – 109.

Статті у наукових фахових виданнях

3. Юрик Я.І., Лагода Т.В. Конкурентоспроможність вітчизняних кондитерських виробів // Економіка України. – 1999. – №2. – С. 44 – 49. *Особистий внесок автора полягає у дослідженні*

ринку кондитерських виробів України, застосовуваних методів конкурентної боротьби на ньому, проаналізовані шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції окремих підприємств галузі.

4. Юрик Я.І., Лагода Т.В. Маркетингові дослідження ринку кондитерських виробів // Економіка України. – 1999. – №11. – С. 80 – 84. *Особисто автором узагальнено та систематизовано методичні засади маркетингового дослідження ринку кондитерських виробів, а також запропоновано заходи приваблення покупців до вітчизняних солодоців.*

5. Юрик Я.І. Сучасний стан та проблеми розвитку індустрії дитячого харчування в Україні // Промисловий потенціал та ефективність його використання: Зб. наук. пр. – К.: Інститут економіки НАН України. – 2003. – С. 42 – 52.

6. Юрик Я.І. Система оподаткування в Україні та її вплив на економічну кон'юнктуру // Теорії мікро-макроекономіки: Зб. наук. пр. – Вип. 13. – К.: Знання України. – 2003. – С. 281 – 286.

7. Юрик Я.І. Інноваційні підходи щодо комплексного дослідження кон'юнктури товарних ринків // Проблеми науки. – 2004. – № 6. – С. 30 – 36.

8. Юрик Я. Концепція формування економічного механізму розвитку галузі харчової промисловості // Проблеми науки. – 2005. – № 2. – С. 33 – 41.

Тези доповідей

9. Юрик Я.І. Проблеми та перспективи маркетингового дослідження ринку кондитерських виробів України // Матеріали Першої міжвузівської наукової конференції молодих вчених, аспірантів і студентів “Маркетинг та підприємництво в перехідній економіці. – К.: КНЕУ. – 2001. – С. 106 – 108.

10. Юрик Я.І. Промислове виробництво продуктів дитячого харчування в Україні // Матеріали VIII Міжнародної науково-технічної конференції “Пріоритетні напрями впровадження в харчову промисловість сучасних технологій, обладнання і нових видів продуктів оздоровчого та спеціального призначення”. – К., 2003. – С. 27.

11. Юрик Я.І. Сучасний стан та проблеми розвитку ринку дитячого харчування в Україні // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Україна наукова 2003”. – К., 2003. – С.65 – 66.

12. Юрик Я.І. Механізм економічного регулювання пріоритетного розвитку індустрії дитячого харчування // Тези доповідей науково-практичної конференції “Сучасні проблеми економіки та управління підприємствами”. – К., 2004. – С. 34.

АНОТАЦІЯ

Юрик Я.І. Економічний механізм розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.01 – Економіка промисловості. – Об'єднаний інститут економіки НАН України, Київ, 2005.

У дисертації представлено дослідження теоретичних, методичних та методологічних засад формування і реалізації економічного механізму розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування в умовах реформування економіки. Конкретизовано сутність економічного механізму як категорії, що відтворює взаємозв'язок та взаємообумовленість процесів об'єктивного та суб'єктивного характерів. Розроблено теоретичну модель економічного механізму розвитку промислового виробництва продукції дитячого харчування, що базується на сукупності послідовних дій ціле-спрямованого впливу на відповідні об'єктивні процеси економічної системи шляхом застосування певних методів та інструментів. Мова йде про свідоме управління виробництвом дитячих продовольчих товарів, формування на них попиту та пропозиції на внутрішньому і зовнішньому ринках, що забезпечить збалансований розвиток галузі в ринкових умовах. Запропоновано цілісну систему економічно і соціально доцільного інструментарію реалізації механізму розвитку промислового виробництва продуктів дитячого харчування у напрямі стабілізації та інтенсифікації відповідних процесів, забезпечення ефективного попиту й адекватної йому пропозиції у відповідному сегменті споживчого ринку.

Ключові слова: економічний механізм, промислове виробництво продукції дитячого харчування, державне регулювання, ціновий механізм, платоспроможний попит, пропозиція, ринок продуктів дитячого харчування.

АННОТАЦІЯ

Юрик Я.И. Экономический механизм развития промышленного производства продукции детского питания. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.01 – Экономика промышленности. Объединенный институт экономики НАН Украины, Киев, 2005.

Диссертация посвящена исследованиям теоретических, методических и методологических аспектов формирования и реализации экономического механизма развития промышленного производства продукции детского питания в условиях реформирования экономики, а также созданию современного механизма регулирования экономических процессов. Конкретизирована сущность экономического механизма как категории, воспроизводящей взаимосвязь и взаимообусловленность процессов объективного и субъективного характеров. Разработана теоретическая модель экономического механизма развития промышленного производства продукции детского питания, базирующаяся на совокупности последовательных действий целенаправленного влияния на соответствующие объективные процессы экономической системы путем использования определенных

методов и инструментов. Речь идет об определении совокупности факторов формирования эффективного предложения на рынке продуктов детского питания с учетом влияния на функционирование отрасли различных ограничений (ресурсных, финансовых, платежеспособного спроса); углублении теоретических положений воздействия ценового механизма на состояние рыночного равновесия, факторы его стабилизации и деформации, провоцирующие сдвиги в спросе и предложении на рынке детского питания.

Экономический механизм реализуется с помощью вызванных субъективным влиянием соответствующих проявлений рыночных законов. Следовательно, вполне закономерно возникает вопрос не только об изучении взаимодействия составляющих этого механизма, но и определения оптимальных параметров последнего, которые зависят от соотношения функциональных элементов его структуры. Исследование показало, что рыночные рычаги по большей части не смогли обеспечить устойчивость и стабильность развития промышленного производства продукции детского питания. Стихийные рыночные процессы неминуемо приводят к деформации производства в сторону приоритетного выпуска высокорентабельной продукции (ею детское питание не является) и обеспечения потребностей наиболее платежеспособных слоев населения, к которым большинство семей с детьми не относится. Заводы, которые раньше специализировались на производстве продуктов детского питания, после изменения форм собственности постепенно сократили выпуск соответствующей продукции, используя на данные цели в среднем до 10 % собственных мощностей. Все вышесказанное свидетельствует о том, что в условиях рыночной экономики этот сектор пищевой промышленности больше чем любой другой нуждается в особенно взвешенной государственной поддержке.

Эффективный экономический механизм развития промышленного производства продукции детского питания должен реализовать политику компромисса относительно обеспечения доступности детских продуктов для потребителей и необходимого уровня результативности предприятий детского питания. Государственная поддержка должна проявляться как на стадии создания мощностей для выпуска продуктов детского питания, так и на этапе их производства и реализации.

Предложена целостная система экономически и социально целесообразного инструментария реализации механизма развития промышленного производства продуктов детского питания в целях стабилизации и интенсификации соответствующих процессов, обеспечения эффективного спроса и адекватного ему предложения в соответствующем сегменте потребительского рынка.

Ключевые слова: экономический механизм, промышленное производство продукции детского питания, государственное регулирование, ценовой механизм, платежеспособный спрос, предложение, рынок продуктов детского питания.

ABSTRACT

Yuryk Y.I. Economic mechanism of development of the child's food industrial production. – Manuscript.

Dissertation for a Doctor of Philosophy degree (Candidate of Economical Sciences) on specialty 08.07.01 – Industrial economics. Joint Institute of Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2005.

The dissertation is devoted to the study of theoretical, methodic and methodological basics of formation and realization of the economic mechanism of development of the child's food industrial production under conditions of the economy reformation. The main point of the economical mechanism is justified as a category, which reproduces the dialectics of action and utilization of objective market laws. Theoretical model of the economical mechanism of development of the child's food industrial production is elaborated. This model is based on the complex of consecutive actions of purposeful influence on the appropriate objective processes of the business system by means of application of certain methods and instruments. The case in point is a deliberate control of child's food production, formation of a demand and supply in the internal and external markets that will provide a balanced development of the field under market conditions. As a result there was proposed a comprehensive whole of economically and socially advisable tools for realization of the mechanism of development of the child's food industrial production in the direction of stabilization and intensification of corresponding processes, provision of an effective demand and adequate supply on an appropriate segment of consumers market.

Keywords: economic mechanism, child's food production, government control, price mechanism, effective demand, supply, child's food market

Підписано до друку	27.05.05	
Формат 60x84	Офсет. папір	Офсет друк
Умов. друк. арк. 1,0	Обл. - вид. арк. 1,2	Тираж 120
Замовлення № 217		

Поліграфічна дільниця Об'єднаного інституту економіки НАН України
01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26